



POZICIONI DOKUMENT

DIGITALNA TRANSFORMACIJA ZDRAVSTVA

CRNE GORE

Podgorica, mart 2021.

Sadržaj

Uvod	2
Globalni okvir u domenu digitalnog zdravlja.....	3
Perspektiva države: Digitalno zdravlje u Crnoj Gori	4
Područja aktivnosti u Crnoj Gori	5
1. Područje aktivnosti 1: Razviti nacionalnu strategiju digitalnog zdravlja – Okupiti stejkholdere i olakšati dijalog	5
2. Područje aktivnosti 2: Digitalna pismenost, obrazovanje i ljudski resursi - Razvijanje nastavnog plana i programa	5
3. Područje aktivnosti 3: Umrežavanje, ekspertiza i partnerstvo.....	6
4. Područje aktivnosti 4: Strategija podataka – Upravljanje podacima u zdravstvu: Prikupljanje, čuvanje i razmjena podataka za bolje zdravstvene ishode.....	6

Uvod

Digitizacija, digitalizacija i digitalna transformacija u zdravstvu imaju transformacioni potencijal za zdravstvenu zaštitu širom svijeta. Korišćenje informaciono-komunikacionih tehnologija (ICT) daje nam mogućnosti da poboljšamo pružanje zdravstvenih usluga i ishoda liječenja, a upotreba digitalnih tehnologija u zdravstvu, u krajnjem, dopinosi većoj efikasnosti zdravstvenog sistema i dostupnosti zdravstvene zaštite.

Kada govorimo o digitalnom zdravlju, ono podrazumijeva širok dijapazon usluga poput elektronskog zdravlja (eZdravlje) i mobilnog zdravlja (mZdravlje), ali i one domene istraživanja koji su još uvijek u fazi nastajanja poput primjene vještačke inteligencije (AI), velikih podataka i genomike. Kako stanovništvo stari, a opterećenje nezaraznim bolestima raste, pritisak na zdravstvene sisteme biće sve veći, ističući potrebu za primjenom trenutno dostupnih, ali i novih tehnoloških rješenja. Svjetska zdravstvena organizacija opominje: "Univerzalna zdravstvena pokrivenost ne može se postići bez podrške eZdravstva."

Ovaj dokument je nastao kao rezultat rada Komiteta za zdravlje Američke privredne komore u Crnoj Gori i sadrži preporuke za unapređenje oblasti digitalnog zdravlja u Crnoj Gori. Cilj ovog Pozicionog dokumenta je da donosiocima odluka da preporuke koje idu u pravcu kreiranja modernog i agilnog zdravstvenog sistema.

Globalni okvir u domenu digitalnog zdravlja

COVID-19 pandemija je nesumnjivo ubrzala prihvatanje digitalnih tehnologija u zdravstvu, imajući u vidu ulogu koju su aplikacije za pametne telefone i drugi digitalni alati odigrali u pomaganju u kontroli širenja virusa. Pandemija u 2020. godini je bila prekretnica u kreiranju zdravstvenih sistema budućnosti dajući nam uvid u sljedeće:

- korišćenje podataka i digitalnih tehnologija mogu biti presudni za poboljšanje ukupnih zdravstvenih rezultata;
- upotreba digitalnih tehnologija smanjuje potrebu za direktnim ličnim posjetama ili njegom zdravstvenih radnika;
- saradnja svih stejkholdera je ključna karika za unapređenje javnog zdravlja.

U 2018. godini, Svjetska zdravstvena organizacija i ostale kredibilne međunarodne institucije su u fokusu svog rada stavile i digitalno zdravlje, intenzivirajući aktivnosti u ovoj oblasti. Ukazujemo da je u martu 2019. godine Svjetska zdravstvena organizacija donijela Globalnu strategiju o digitalnom zdravlju za period 2020-2025, koju je sredinom 2020. ažurirala, u cilju „poboljšanja zdravlja za svakoga i svuda, ubrzavanjem usvajanja odgovarajućeg digitalnog zdravlja“.

Evropska komisija se kontinuirano bavi digitalnom transformacijom zdravstvene zaštite, te ističe potrebu i korist kroz brojne pozicione papire: od transformacije zdravstva i zaštite na jedinstvenom digitalnom tržištu, procjene uticaja digitalne transformacije zdravstvene službe, do sveobuhvatne Evropske digitalne strategije (uključujući vještačku inteligenciju i strategiju podataka). Nedavno donesena Farmaceutuska strategija za Evropu takođe prati trendove koje donosi proces digitalne transformacije.

Pored toga, Komisija za održivi razvoj, koja je nastala kao saradnja Međunarodne unija za telekomunikacije Ujedinjenih nacija i UNESCO-a, donijela je sveobuhvatan izvještaj Digitalno zdravlje: poziv za vladino vođstvo i saradnju između ICT-a i zdravstva. Radna grupa, pod pokroviteljstvom ove Komisije, objavila je izvještaj koji se bavi ispitivanjem uloge digitalnog zdravlja u tretmanu nezaraznih bolesti.

Uprkos potencijalnim prednostima digitalnog zdravlja, malo zemalja je uspostavilo politiku, programe ili strategije potrebne da bi se u potpunosti iskoristile njegovi benefiti. Globalni okvir digitalnog zdravlja zahtjeva od zemalja da rade sa međunarodnim partnerima na onim oblastima koje su definisane kao ključni temelji: nacionalne strategije, vještine, ICT infrastruktura, kao i upravljanje koje objedinjava inovaciju i zaštitu podataka.

Perspektiva države: Digitalno zdravlje u Crnoj Gori

Crna Gora je već postigla određeni napredak u primjeni digitalnih zdravstvenih usluga. Ministarstvo zdravlja spoznalo je neophodnost i korist digitalizacije zdravstvene zaštite, usredsređujući se na primjenu novih tehnologija. Fond za zdravstveno osiguranje razvio je nekoliko novih digitalnih usluga koje prvenstveno omogućavaju povećanu dostupnost informacija, ali takođe uvode procese uštede vremena koji značajno olakšavaju administrativni teret. Portal „eZdravlje“ omogućava građanima da zakažu, otkažu i promijene termin kod izabranog ljekara bez ikakvih ličnih posjeta i telefonskih poziva. „eApoteka“ omogućava svim pojedincima registrovanim u Fondu za zdravstveno osiguranje pristup podacima o dostupnosti lijekova za sve povezane apoteke. „eRecept“ daje pacijentima uvid u ranije i trenutno propisane lijekove, kao i kupovine lijekova realizovane u prethodnih 6 mjeseci. Ovo je izmijenilo upotrebu papirnih recepata, omogućavajući pacijentima da preuzmu lijekove samo sa karticama zdravstvenog osiguranja. „eNalaz“ je elektronska usluga koja omogućava pacijentima da provjere rezultate svojih laboratorijskih analiza bez lične posjete svom ljekaru. Rezultati se mogu lako preuzeti, i može im se pristupiti u budućnosti po potrebi. „eOsiguranje“ omogućava građanima da provjere svoj status zdravstvenog osiguranja i sve obaveze prema svom pružaocu usluga, dok je „eNaručivanje“ namjenjeno osiguranim licima kod izabranih ljekara i može se koristiti za naručivanje elektronskih računa, izvještaja za obračun naknade zbog bolesti, potvrde i bolovanja.

Pored usluga eZdravstva, Crna Gora je implementirala sisteme telemedicine i teleradiologije između Kliničkog Centra Crne Gore i tri opšte bolnice, u Baru, Beranama i Pljevljima. Uspostavljeni sistemi imaju kapacitet da zdravstvene informacije, njegu i dijagnozu učine dostupnijim, zajedno sa bržim i lakšim pristupom zdravstvenim radnicima, rezultatima radiologije i snimanja.

Razmišljajući o podacima kao jezgru zdravstvene zaštite zasnovane na vrijednosti digitalne transformacije, jedan od ključnih ciljeva za budućnost je interoperabilnost. Ovo je u skladu sa preporukama pomenute Globalne strategije Svjetske zdravstvene organizacije o digitalnom zdravlju, u kojoj se navodi da digitalnu infrastrukturu u zdravstvu treba shvatiti kao ekosistem sa besprekornim i integrisanim tokovima podataka u raznim zdravstvenim, obrazovnim i istraživačkim institucijama. Okvir za interoperabilnost crnogorskog zdravstvenog sistema je usvojen i on podržava implementaciju ovog principa, detaljno opisujući pravila i metode.

Područja aktivnosti u Crnoj Gori

Komitet za zdravlje AmCham izdvojio je četiri ključne oblasti za djelovanje u Crnoj Gori čija bi realizacija, kroz proces digitalne transformacije, postavila osnovu za stvaranje održivog i modernog, kvalitetnog i efikasnog zdravstvenog sistema, zasnovanog na partnerstvu između javnog i privatnog sektora. Naši predlozi imaju za cilj da afirmišu potencijale koju digitalno zdravlje može da ima u cilju efikasnijeg planiranja sredstava koja se izdvajaju za zdravstvo, ali i poboljšanja iskustva i ishoda kod pacijenata.

1. Područje aktivnosti 1: Razviti nacionalnu strategiju digitalnog zdravlja – Okupiti stejkholdere i olakšati dijalog

Razvoj nacionalne strategije digitalnog zdravlja je ključni prvi korak za identifikovanje, određivanje prioriteta i rješavanje prepreka i nedostataka u ključnim mogućnostima za digitalno zdravlje. Sveobuhvatna lokalna procjena je presudna za razvoj dugoročnog plana, koordinaciju sa razvojnim i drugim partnerima, kao i za mobilizaciju političke podrške neophodne za resurse i sprovođenje.

Kako bi se realizovali ciljevi definisani strategijom digitalnog zdravlja biće potrebna odgovarajuća finansijska podrška, naročito imajući u vidu da uvođenje novih programa i tehnologija često znači značajne početne troškove. Pomenutom strategijom bi se definisala vizija, strateški prioriteti i ishodi koji se trebaju postići u periodu od 2022–2026, sa mjerljivim prednostima za pacijente, zdravstvene radnike i cjelokupan zdravstveni sistem.

Predložena aktivnost: Policy Hakaton

Tipično, hakaton je događaj na kome računarski programeri i drugi stručnjaci sarađuju na razvoju novog softvera i aplikacija. Policy hakaton djeluje na sličan način: stejkholderi različitih profila se okupljaju na radionici kako bi došli do rješenja za probleme koje identifikuju. Tokom hakatona, mijenjaju se uloge – pa oni koji donose odluke se stavljaju na mjesto korisnika, dok korisnici pokušavaju da kreiraju politike koje bi uklonile prepreke inovativnom preduzetništvu. Smatramo da bi organizovanje ovakvog događaja na temu digitalnog zdravlja u Crnoj Gori, a koji bi okupio razne stejkholdere, pomoglo donosiocima odluka da bolje sagledaju način na koji, uz pomoć privatnog sektora, mogu koristiti tehnologiju kako bi se optimizovala rješenja javnih politika.

2. Područje aktivnosti 2: Digitalna pismenost, obrazovanje i ljudski resursi - Razvijanje nastavnog plana i programa

Korišćenje podataka i digitalnih tehnologija u zdravstvu uveliko zavisi od toga da li država ima adekvatan nivo digitalne pismenosti ljudi koji rade u zdravstvu. Nedostatak digitalnih vještina nije novina za zdravstveni sektor u zemljama koje su u razvoju, ali, imajući u vidu potencijale koje didžital može imati po dobrobit pacijenata, zahtijeva posebnu pažnju.

Premda se poboljšanje digitalne pismenosti u zdravstvu može vršiti kroz ulaganje napora za izgradnju kapaciteta, kao i onih koji se odnose na određene digitalne zdravstvene projekte, ukazujemo da postoji mogućnost da se obuka kadrova u zdravstvu odvija i putem programa i institucija u privatnom sektoru. Obukama u privatnom sektoru kroz neformalno učenje mogao bi biti način da se premosti postojeći jaz u digitalnim vještinama. Akcioni plan Svjetske zdravstvene organizacije za realizaciju Globalne strategije digitalnog zdravlja preporučuje da se sve države članice SZO obavežu na jačanje kapaciteta zdravstvenog kadra, uključujući jačanje kapaciteta tercijarnih inistitucija i razvoj relevantnih nastavnih programa.

Predložena aktivnost: Izmjena nastavnih programa za oblast zdravstva u cilju podizanja digitalne pismenosti zdravstvenog kadra

3. Područje aktivnosti 3: Umrežavanje, ekspertiza i partnerstvo

COVID-19 je pokazao da samo kompaktna mreža ljudi i tehnologija, kao i zajednički naponi na svim nivoima mogu pobijediti zdravstvenu krizu. U tranzicionim državama, kao što je Crna Gora, veliki izazov predstavlja modernizacija zdravstva upotrebom digitalnih tehnologija za postizanje boljih zdravstvenih ishoda, posebno imajući u vidu finansijski uticaj koji je pandemija COVID-19 imala na ekonomiju. Ipak, modernizacija zdravstva mora biti imperativ za donosiocce odluka u Crnoj Gori u narednim godinama, pa bi, uz pomoć međunarodnih partnera, trebalo tražiti način da se efikasno, koordinisano i ciljano objedine ograničeni resursi i stručnost.

Predložena aktivnost: Komitet za zdravlje AmCham može pružiti međunarodnu ekspertizu i konsultantske usluge donosiocima odluka. Komitet je pokrenuo AmCham portal „Digitalna budućnost zdravlja“ u cilju promovisanja digitalnog zdravlja, a u planu je i međunarodna konferencija posvećena upravo ovoj temi.

4. Područje aktivnosti 4: Strategija podataka – Upravljanje podacima u zdravstvu: Prikupljanje, čuvanje i razmjena podataka za bolje zdravstvene ishode

Kada govorimo o digitalnim inovacijama u zdravstvu, moramo spomenuti upravljanje podacima u ovoj oblasti. Nove tehnologije pružaju mogućnosti ne samo da generišu, prikupljaju i koriste velike količine podataka iz stvarnog svijeta

u vezi sa zdravstvenim ishodima, već imaju direktan uticaj na stvaranje novih digitalnih zdravstvenih usluga, koje su jeftine i dostupne širem krugu ljudi.

Pouzdana podaci omogućavaju predvidljivost potrošnje u zdravstvenom sistemu, uključujući troškove za lijekove i mjerenja ishoda liječenja koji će dalje omogućiti inovativne modele određivanja cijena lijekova.

Predložena aktivnost: Formiranje radne grupe sastavljene od predstavnika Ministarstva zdravlja, Fonda za zdravstveno osiguranje, Instituta za lijekove i medicinska sredstva, kliničara i industrije, koja bi kreirala smjernice i okvir za sklapanje novih modela ugovora u zdravstvu, koji se oslanjaju na prikupljene podatke

—